

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	เงื่อนไขเชิงซ้อนของการดำรงอยู่และหายไปของการทำนาภายใต้การขยายตัวของอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาดำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
ผู้เขียน	นางสาวกิตติกาญจน์ สมฤทธิ์
ปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. สมคิด แก้วทิพย์

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการทำนาในด้านพื้นที่และจำนวนเกษตรกร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ ในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง ลำพูน จังหวัดลำพูน 2) เพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์เชิงซ้อนของ ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้การทำนาดำรงอยู่และ การทำนาหายไป 3) เพื่อศึกษากลยุทธ์การปรับตัวของเกษตรกรที่ยังคงทำนาและเกษตรกรที่เลิกทำนา ในเชิงรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บ้านสันคะยอม บ้านสันป่าสัก และบ้านน้ำบ่อเหลือง ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง ลำพูน จังหวัดลำพูน ในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีการทำนาเป็นหลักและทำนากับเกือบทุกครัวเรือน มีการผลิตแบบยังชีพ ตั้งแต่ที่มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดิน ทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น โดยสามารถแบ่งพัฒนาการของพื้นที่ออกเป็นช่วงระยะเวลา 3 ยุค คือ ยุคที่ 1: ยุคยังชีพ (ก่อนปี พ.ศ. 2500) ยุคที่ 2: ยุคการผลิตเชิงพาณิชย์และยุคการขยายทางด้านเศรษฐกิจ (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501-2519) ยุคที่ 3: ยุคการขยายตัวของอุตสาหกรรมและยุคโลกาภิวัตน์ (พ.ศ. 2520 – ปัจจุบัน)

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ยุค ทำให้สังคมกลายเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพื้นที่การทำนาและจำนวนเกษตรกรลดลง โดยพบว่าพื้นที่บ้านสันคะยอม บ้านสันป่าสัก พื้นที่การทำนาและจำนวนเกษตรกรที่ทำนาไม่ได้ลดลงไปมากจาก การขยายตัวของอุตสาหกรรม ส่วนพื้นที่บ้านน้ำบ่อเหลืองนั้นพบว่าตั้งแต่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้น พื้นที่การทำนาและจำนวนเกษตรกรที่ทำนาลดลงไปมาก ปัจจุบันเหลือเพียงไม่ถึง ร้อยละ 10 และจะลดจำนวนลงไปเรื่อยๆ เพราะเกษตรกรเริ่มไม่ทำนา ดังนั้นจึงทำให้พื้นที่ที่ได้ทำการวิจัยทั้งสามพื้นที่นี้ ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน พื้นที่ที่มีการดำรงอยู่และหายไปของการทำนา คือ พื้นที่บ้านสันคะยอม และบ้านสันป่าสัก พบว่ายังคงยึดถืออาชีพการทำนา มีวิถีชีวิตไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปมาก วิถีชีวิต

กิ่งเมืองกิ่งชนบทเพียงเล็กน้อย และพื้นที่ที่มีการทำนาลดลงหรือหายไป คือ พื้นที่บ้านน้ำบ่อเหลือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการทำนามากที่สุด พบว่าปัจจุบันวิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมกิ่งเมืองกิ่งชนบทมาก เกือบถึงสังคมเมือง ทั้งๆ ที่สามพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างกันเพียงหนึ่ง กิโลเมตร ซึ่งการลดลงของพื้นที่การทำนาและจำนวนเกษตรกรที่ทำนาเหล่านี้เกิดจากปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ ทั้งเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ได้แก่ เงื่อนไขทางด้านการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เงื่อนไขการขยายตัวของอุตสาหกรรมและเงื่อนไขของกระแสโลกาภิวัตน์ เงื่อนไขในระดับชุมชน ได้แก่ เงื่อนไขด้านทรัพยากรและการเข้าถึง เงื่อนไขด้านการเปลี่ยนแปลงที่ดิน เงื่อนไขด้านการผลิต เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ และเงื่อนไขด้านสังคม กลุ่ม องค์กร ซึ่งแต่ละปัจจัยและเงื่อนไขต่างมีความสำคัญและมีปฏิสัมพันธ์เชิงซ้อนกันส่งผลทำให้การทำนาคงอยู่และการทำนาหายไป

ขณะที่การทำนายังคงอยู่และการทำนาหายไปนั้น ทำให้เกษตรกรต่างมีกลยุทธ์วิธีการปรับตัวของตนเองเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ทำกันทั้งระดับปัจเจกและระดับชุมชน โดยกลยุทธ์และวิธีการของเกษตรกรแต่ละท่าน เป็นวิธีการปรับตัวไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ เกษตรกรบ้านสันคะยอมและบ้านสันป่าสัก ส่วนใหญ่ยังคงดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เน้นการพึ่งตนเอง การประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำนา โดยอาศัยหลักการของการทำเกษตรผสมผสานหรือหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ส่วนเกษตรกรบ้านน้ำบ่อเหลืองเริ่มที่จะมีวิธีการปรับตัวตามกระแสนิยม มีวิถีชีวิตแบบชุมชนเมืองมากขึ้น ส่วนใหญ่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ทำให้ค่าตอบแทนมากกว่าการทำนา

Thesis Title	Complex Conditions for Persistence and Disappearance of Rice Farming Under Industrial Expansion: A Case Study of Pasak Sub-district, Mueang Lamphun District, Lamphun Province
Author	Miss.Kittikarn Somrit
Degree	Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management)
Thesis Advisor	Lecturer Dr.Somkit Kaewtip

ABSTRACT

The objectives this research are 1) to study the changing of rice farming and the number of the farmers since previous to present that effect from the expansion of industry and economy system in to Pasak Sub-district, Mueang Lamphun District, Lamphun Province. 2) to analyze the complex interaction of factor and condition that affect to persistence and disappearance of rice farming 3) to study the strategy of farmer adjustment who still have rice farming and give up rice farming in concrete dimension.

The result of this research found that San Ka Yom, San Pa Sak and Bo Nam Lueng villages, San Pa Sak sub-district, Muang Lamphun district. Previously, they had the rice farming was the main career and almost households did the rice farming. Since economy changing, industrial expansion, globalization, land and natural resource which have made the community become the semi city-rural area. Moreover, the dynamic of these areas are divided in 3 periods; 1) subsistence age (before 2500 B.C., 2) commercial production and economy expansion age (since 2501-2519 B.C.) and 3) industrial expansion and globalization (2520 B.C. - present)

The changing of 3 ages, not only change to be the semi city-rural area but also effect to reduce the rice farming land and the number of the farmers. San Ka Yom village and San Pa Sak village found that rice field and the number of the farmers have the less reduction by the impact from the industrial expansion. Bo Nam Lueng village found that since the industry set up in the area, the rice field and the number of the farmers have the high reduction. Presently, they are not over 10% and have more reduce. Because the farmers do not crop the rice. Therefore, 3 study areas are divided to 2 parts; the rice farming still being and disappearing are San Ka Yom and San

Pa Sak villages. These are found that farmers still have rice farming, lifestyle do not change so much and also have less semi city-rural area. The reduced rice field or disappearing is Nam Bo Lueng village where is the highest changing area of rice farming and found that lifestyle have more semi city-rural area and almost to be the city. Although, 3 study areas have the distant about a kilometer from in each village. According to the reduction of rice field and farmers that cause from the effect from factors and other conditions, which are the structure; economic development, industrial expansion and globalization current and community-natural resource accessibility , land use changing, production, economy and social group, they are important and complex interaction effect to the rice farming still be and some of them disappear.

In each condition effect to the rice farming still be and some of them disappear. That depends on the effect. Main factor is water which found that water quantity of irrigation system that is enough to demand. Rice farming area is the source of water area can reach to the irrigation, raining consistently,

While the rice farming still be and disappear, the farmers also have the strategy to adjust themselves for living. That is the strategy which is divided in 2 levels; individual and community levels. The strategy and method in each farmer that adjust them came along with the globalization. The farmers in San Ka Yom and San Pa Sak villages, most of them are living by the simple way and try to help themselves. The minor careers depend on the way of mixed agriculture or sufficient economy. But the farmers in Bo Nam Lueng adjust themselves by world currency and also their lifestyle trend to be city life more. Most of them change their career from cropping rice to be other careers which can earn more income.